

BARNEOMBUDET

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
18/01488-6

Saksbehandler:
Silje Steinardotter Hasle

Dato:
8. februar 2019

Innspill til rettshjelpsutvalget om barns behov for rettshjelp

Barneombudet takker for møtet der vi fikk komme med innspill til utvalget. Vi sender i tillegg et skriftlig innspill der vi utdyper noen av synspunktene våre.

Barneombudets erfaring er at barn har et stort behov for rettshjelp. Både barn selv, men også foreldrene som skal ivareta rettighetene deres. Vi vil også peke på at foreldrenes egne rettslige problemer vil påvirke barnas situasjon, for eksempel saker som gjelder bolig, helse og inntekt. Vi håper at utvalget vil ivareta barneperspektivet i alle vurderingene sine. I tillegg har vi en del innspill vi håper kan gjøre rettshjelpsordningen bedre for barn.

Barneombudets anbefalinger;

- Utvalget må gjennomføre en barnekonsekvensvurdering for å sikre at forslag som berører barn er til barns beste og i tråd med barnekonvensjonens artikkel 3.
- Utvalget bør vurdere å opprette flere særskilte rettshjelptiltak for barn, som er barnevennlige, lette å oppsøke og oppsøkende. I tillegg bør utvalget vurdere om offentlige rettshjelpskontorer kan innrettes etter de samme prinsippene.
- Rettshjelplovens saklige dekningsområde må utvides til å omfatte rettshjelp i saker etter opplæringsloven
- Inntektsgrensene bør heves og ta høyde for forsørgerbyrde.
- Prinsippet om at rettshjelpen skal være subsidier bør nyanseres
- Rettshjelploven bør presisere at fylkesmannen skal vurdere hensynet til barnets beste når de avgjør om det skal gis rettshjelp etter unntaksbestemmelsene.
- Hensynet til barnets beste må ivaretas i barnevernssaker og foreldretvistsaker. Det bør stilles krav til rettshjelperne, og rettshjelpsordningen bør gi insentiver for at sakene løses på et tidlig stadium. Samtidig må ikke ordningen føre til at saker som av hensyn til barnet bør komme raskt inn til domstolen ikke kommer dit.

Barneombudets arbeid for barns rettigheter

Barneombudet skal følge med på at barns rettigheter blir fulgt og foreslå tiltak som kan styrke barns rettsikkerhet. Vi jobber med overvåkningsarbeid, påvirkningsarbeid, opplæring av for eksempel forvaltningen, og veiledning av barn og deres foreldre.

Hvert år får vi ca. 1500 spørsmål fra barn på nettsiden [Spør Barneombudet](#). I tillegg oppretter vi over 800 nye saker på bakgrunn av henvendelser, hovedsakelig fra foreldre. De aller fleste henvendelsene er fra barn og foreldre som trenger råd og hjelp til å ivareta barnas rettigheter, innenfor for eksempel opplæring, helsehjelp og oppfølging fra barnevernet. De har et stort behov for rettighetsinformasjon, noe som også besøkene på nettsidene våre viser; samlesidene [«dine rettigheter»](#) hadde nesten 300 000 unike visninger i 2018.

Som en del av overvåkningsarbeidet vårt snakker vi med barn og gjennomfører innsyn i forvaltningens saksbehandling. Vi har gitt ut [flere rapporter](#) om barns rettigheter, for eksempel tilgang til helsetjenester, tvang i barnevern og psykisk helsevern, tjenestetilbudet til barn som har vært utsatt for vold, elever med rett til spesialundervisning og saksbehandlingen i skolemiljø saker. I forbindelse med Norges rapportering til FN sender vi supplerende rapport til FNs barnekomité om hvordan norske myndigheter oppfyller sine forpliktelser etter barnekonvensjonen. Der gir vi en samlet beskrivelse av rettighetssituasjonen til barn i Norge. Siste rapportering var i 2017.

Rettshjelpsbehovet blant barn og ungdom

Barneombudet ser et stort og udekket rettshjelpsbehov blant barn og unge. Sakene vi får inn gjelder alt fra grove brudd på barns rettigheter, for eksempel ulovlig tvangsbruk og mangel på opplæring, til et stort behov for juridisk veiledning og hjelp til å orientere seg i hjelpesystemet og få realisert rettighetene sine. Sakstypene dekker et bredt spekter, fra privatrettslige spørsmål om gjeld og arbeid – til barnerett, retten til privatliv, utdanningsrett, barnevernrett og helserett. Størstedelen av sakene vi får gjelder offentlig rett og tilgang til velferdstjenester.

Vår erfaring er at mange barn ikke får oppfylt rettighetene sine, og at klagesystemene er lite tilgjengelige for barn. Vårt inntrykk støttes av en rekke offentlige tilsyn og utredninger som viser svikt i tilbudet til barn. Et generelt inntrykk er at barn og unge har stort behov for juridisk veiledning og praktisk hjelp for å få tilgang til tjenestene. Systemet er komplekst og vanskelig å orientere seg i. De trenger hjelp til å vite hvilke muligheter de har, og så få realisert dem. Mange av rettighetene er ikke klart juridisk definert, og det er vanskelig å vite hva man har krav på og hvor man skal henvende seg. Barn trenger hjelp av voksne som har forståelse og kapasitet til å finne frem i systemet og fremme rettighetene deres. Ikke alle barn får hjelp av foreldrene. Også der de får det, ser vi eksempler på foreldre som blir syke eller må gå ned i stilling for å klare å ivareta barnas rettigheter. Barn bli avhengige av å ha ressurssterke foreldre, noe som gir ekstra grunn til bekymring for eksempel for barn med innvandrerbakgrunn og barn i barnevernet.

Skolesaker er det området der vi får klart flest henvendelser, og der vi ser noen av de største rettighetsbruddene. Vi ser alvorlige tilfeller der barn mister opplæring fordi de ikke får den tilretteleggingen de trenger. Vi ser mobbesaker der barn utvikler psykiske lidelser, som posttraumatisk stresslidelse, og ikke klarer å gå på skolen. Barn med funksjonsnedsettelse som blir utsatt for ulovlig bruk av tvang og makt, eller sitter isolert på grupperom med ufaglærte assistenter. I arbeidet med rapporten [«Uten mål og mening?»](#), så vi alvorlig svikt i tilbudet til elever med rett til spesialundervisning. Vi er også veldig bekymret over det som

ser ut til å være en økning i saker med langvarig skolefravær, der mangel på tilrettelegging og hjelp ser ut til å føre til at noen barn blir for syke til å gå på skolen. I noen tilfeller er barn borte i flere måneder uten skolegang, i verste fall i flere år.

Barn som skriver til oss har mange ulike spørsmål innenfor mange rettsområder. Barn i barnevernet har i de fleste tilfeller ikke partsettrettigheter før de blir 15, men barnevernet tar mange avgjørelser som har stor betydning i livet deres. De trenger informasjon om rettighetene sine, for eksempel retten til medbestemmelse, og hvor de kan klage hvis de ikke får god nok hjelp. Mange får heller ikke den psykiske helsehjelpen de trenger, og barnevernet klarer ikke å ivareta rettighetene deres. Barn som har vært utsatt for vold eller av andre grunner trenger psykisk helsehjelp forteller at de blir kasteballer mellom behandlere og mellom ulike instanser. De vet ikke hvor de skal gå for å få hjelp, eller hva de kan gjøre hvis de får avslag, for eksempel fra BUP. Barn i psykisk helsevern trenger informasjon om hva de kan bestemme selv, for eksempel om behandling og medisiner. Reglene om taushetsplikt er vanskelige å forstå, og usikkerhet fører til at mange ikke tør å snakke med behandlere og be om hjelp. Barn med foreldre i fengsel kan ha spørsmål om alt fra reiserefusjon til hvor ofte de kan treffe foreldrene. Barn fra lavinntektsfamilier eller ungdom som må forsørge seg selv lurer på hva de kan få fra NAV. Barn som blir utsatt for vold eller ulovlig billedeling har mange spørsmål om hva som er lov og ikke lov. De forteller at de ikke tør å gå til politiet, men trenger likevel råd og hjelp. En del spørsmål gjelder også forhold i familien. Mange lurer på hva de kan bestemme selv, og hvor langt retten til privatliv går. Vi blir også kontaktet av barn som opplever at foreldrene bruker opp penger de har tjent eller fått i gaver.

Foreldrene som må ivareta barnas rettigheter står ovenfor mange av de samme utfordringene. I prosjektet «Uten mål og mening?» fortalte foreldre om en evig kamp for at barna skal få undervisningen de trenger. Foreldre må opptre som både «jurister» og «pedagoger» fordi det krever enormt med kunnskap å sikre at skolen følger loven.¹ Familier som får avslag på sosiale ytelser får ikke rettshjelp slik som i trygdesaker. Et landsomfattende tilsyn med NAV viser alvorlig svikt i kommunenes kartlegging av barnas situasjon og behov, i behandlingen av søknader om økonomisk sosialhjelp.² En annen rapport fra 2016 viser at tjenestetilbudet til familier med funksjonshemmede barn ofte er mangelfullt, vanskelig å få tilgang til, og lite koordinert. Det er vanskelig å orientere seg i systemet og å utløse hjelp fra de ulike instansene, blant annet fordi systemet er fragmentert og styres av ulike lovverk. Informasjonen de får er ofte mangelfull, tilfeldig og personavhengig. Dette fører til en skjevfordeling av hjelpen til fordel for barn som har foreldre med ressurser til å orientere seg i systemet.³

Behovet er udekket

Slik vi ser det, er rettshjelpbehovet til barn i stor grad udekket. Nær sagt ingen av sakene vi får inn kvalifiserer til fri rettshjelp. Det fremstår som tilfeldig om de møter saksbehandlere som kan hjelpe dem, og forvaltningen ser ikke ut til å kunne ivareta barns behov. Mange saker handler dessuten om at barn trenger hjelp for å ivareta rettighetene sine *ovenfor* forvaltningen, for eksempel å finne frem til de rette instansene og fremme søknader og klager.

Vi hos Barneombudet har ikke kapasitet til å gi mer enn generell veiledning, selv om vi ser at de som kontakter oss ofte trenger mer hjelp. Det eneste tilbudet vi kjenner som vi kan

¹ Barneombudet fagrapport 2017 «Uten mål og mening?» kapittel 3.

² Helsetilsynet rapport 2/2013: Glemmer kommunene barn og unge i møte med økonomisk vanskeligstilte familier? - Kartlegging og individuell vurdering av barns livssituasjon og behov ved søknader om økonomisk stønad. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2012, mars 2013

³ NOVA rapport 7/16: Tjenestetilbudet til familier som har barn med funksjonsnedsettelse, Aisha Synnøve Demiri og Tonje Gundersen

henviser barn til, er Barnas Jurist. Dette er derfor et veldig viktig tilbud. Dessverre er tilbudet ikke landsdekkende. Mange har behov for personlig kontakt og noe som er stedsnært for å få utbytte av hjelpen. De som kontakter oss utgjør dessuten bare en liten del av de barna som trenger hjelp. Vår bekymring er at de fleste ikke vet hvor de kan henvende seg for å få hjelp.

Retts hjelp har stor individuell og samfunnsmessig verdi

Barneombudet vil understreke at riktig retts hjelp til barn og unge har stor verdi både for det enkelte barn, og for samfunnet. Sakene vi får inn har som regel stor velferdsmessig betydning fordi de handler om tilgang til viktige velferdstjenester og spørsmål av stor personlig betydning. God juridisk veiledning vil mest sannsynlig føre til at flere barn får oppfylt rettighetene sine og mottar tjenester av god kvalitet. Retts hjelp kan altså ha en forebyggende effekt. Hvis barn får oppfylt rettighetene sine og mottar tjenester av god kvalitet kan vi for eksempel forebygge helseproblemer og utenforskap.

Barneombudets anbefalinger for en bedre retts hjelps ordning

På bakgrunn av vår erfaring har vi en del innspill til hva som er viktig for barn og unge.

➤ Det er behov for retts hjelptiltak for barn og ungdom

Barneombudet mener at det er behov for flere retts hjelptiltak for barn og ungdom, slik at barn over hele landet kan få hjelp. De må være barnevennlige, lette å oppsøke og jobbe oppsøkende. Retts hjelperene må ha kompetanse i å snakke med barn, og erfaring med de rettslige problemstillingene barn møter. De må ha den tiden og kompetansen det krever å skape en god og trygg dialog med barn, slik at man får frem alle viktige forhold og kommer frem til riktige løsninger.

Mange barn og unge kjenner ikke rettighetene sine eller vet at problemene de har kan løses ved hjelp av jussen. Tilbudene må derfor være oppsøkende slik at de kan nå ut til barn med rettighetsinformasjon og tilbud om hjelp. Digitale kanaler er en viktig arena for barn og unge, og det bør sees på hvordan man kan nå barn der og. Det kan også være aktuelt å knytte retts hjelpen opp mot offentlige tjenester som skole og barnevern.

Barneombudet tror særskilte retts hjelptiltak har bedre mulighet til å hjelpe barn, enn tradisjonelle advokatkontorer. Barnas Jurist er et viktig tiltak og det bør ses på hvordan man kan jobbe videre med denne modellen. Det er behov for et landsomfattende og systematisk tilbud. Selv om frivilligheten er et viktig bidrag, mener vi også at det offentlige må ta ansvar for å sørge for at barn får retts hjelpen de trenger. I tillegg til særskilte retts hjelptiltak tror vi at offentlige retts hjelpskontorer kan være et godt bidrag hvis de utformes etter de samme prinsippene. Det må stilles krav til kvalitet og kompetanse, og at tjenesten skal oppsøke barn og ungdom der de er. Som vi kommer tilbake til, kan det også være et tiltak i foreldretvistsaker, ved å bidra til at saker løses tidlig.

Barneombudet vil understreke at slike retts hjelptiltak må gi hjelp i alle typer saker der barn reelt sett har et retts hjelpbehov. Hjelpen kan ikke være begrenset til enkelte sakstyper eller av at det offentlige har en veiledningsplikt, slik som etter retts hjelploven.

Barneombudet anbefaler at utvalget vurderer å opprette flere særskilte retts hjelptiltak for barn og eventuelt om offentlige retts hjelpskontorer kan utformes etter lignende modell.

➤ **Retts hjelplovens saklige dekningsområde bør utvides til å omfatte saker etter opplæringsloven**

Retten til utdanning er en grunnleggende menneskerett og av stor betydning for barns utvikling og deltagelse i samfunn- og arbeidsliv. Likevel ser vi alvorlige rettighetsbrudd i med potensielt store konsekvenser for barna det gjelder, for eksempel skolefravær, frafall og psykiske helseproblemer. Lærere, rektorer og andre som representerer forvaltningen, har ofte ikke nødvendig kunnskap om lovverket til å ivareta barnas rettigheter. Barneombudets erfaringer støttes av flere utredninger og offentlige tilsyn som viser at mange elever ikke får oppfylt rettighetene sine, og at rektorer og skoleeiere ikke har nødvendig kompetanse om regelverket.⁴

Barneombudet mener at disse sakene er så viktige at de bør prioriteres i retts hjelploven. De mest alvorlige sakene pågår i flere år, og blir ofte ikke løst selv om både Fylkesmann og Utdanningsdirektoratet kommer inn i bildet. I disse sakene er det behov for profesjonelle retts hjelpere for å sikre barns rettigheter i møte med forvaltningen, og ta saken inn for domstolene når ingenting annet nytter. Hvis eleven i verste fall likevel ikke får nødvendig opplæring, kan det ha stor betydning at domstolen gir en form for oppreisning gjennom erstatning for tapt skolegang, og ved å slå fast at skolen har vært uaktsom.

I tillegg til særskilte retts hjelp tiltak som kan gi hjelp i alle saker, mener vi at retts hjelpsloven må gi rett til fri sakførsel og fritt retts råd i saker etter opplæringsloven.

➤ **Inntekts grensene bør heves og ta høyde for forsørgerbyrde**

Inntekts grensen for å kunne få fri retts hjelp⁵ har ikke vært endret siden 2009 og er så lav at i hovedsak kun studenter, deltidsansatte og personer som lever av sosiale ytelser omfattes av ordningen.⁶ Sammenlignet med EU og OECDs fattigdomsgrense ser man for eksempel at enslige og par som forsørger flere barn og defineres som fattige, likevel tjener for mye for å få fri retts hjelp.⁷ I 2017 kom en viss oppmykning ved at det *kan* gis dispensasjon ved overskridelser inntil kr. 20 000,- for personer som forsørger barn. Dette er etter vår mening likevel ikke nok, og endringen ser ikke ut til å ha hatt noen stor betydning⁸.

For at ordningen skal bli mer rettferdig og tilpasset dagens behov, mener vi at inntekts grensene bør heves. De bør i større grad enn i dag ta hensyn til reell betalingsevne som for eksempel forsørgerbyrde. En løsning kan være å innføre et system med graderte egenandeler og fradragsmuligheter for forsørgeransvar. Indeksregulering kan sikre at ordningen utvikler seg rettferdig.

➤ **Subsidiaritetsprinsippet bør nyanseres**

Lov om fri retts hjelp bestemmer at retts hjelp skal være subsidiær andre ordninger, og at retts hjelp ikke skal gis for eksempel der det offentlige har veiledningsplikt. Barneombudet forstår begrunnelsen men mener at prinsippet bør nyanseres. Barn kan ikke nektes retts hjelp utfra en generell antagelse om at det offentlige kan ivareta barns rettigheter, hvis de rent

---

⁴ Se for eksempel Barneombudet fagrapport 2017 «Uten mål og mening?», Barneombudets rapport «God hjelp til rett tid?», Nordahl m.fl. *Inkluderende fellesskap for barn og unge*, Utdanningsdirektoratet; Felles nasjonalt tilsyn på opplæringsområdet i perioden 2014-2017.

⁵ I 2018 kr 246.000 for enslige, og kr 369.000 for ektefeller/samboere.

⁶ Statens Sivilrettsforvaltning sin årsrapport for 2017

⁷ St. meld.26 (2008-2009) s. 55

⁸ Statens Sivilrettsforvaltning sin årsrapport for 2017

faktisk ikke gjør det. Vår erfaring er at barn og foreldre ofte ikke får nødvendig veiledning og hjelp av forvaltningen. Det finnes ingen barnevennlige klageinstanser, og veldig få barn oppsøker fylkesmennene. Når barna ikke får tjenestene de har krav, på trenger de og foreldrene dessuten en uavhengig instans de kan henvende seg til. I mange saker er det jo nettopp forvaltningen som er problemet.

Forvaltningsloven § 36 kan være til god hjelp i noen saker, men skaper ikke nok forutberegnelighet. Dessuten har mange behov for å vite at de kan klage, og hvordan, og de må kjenne til regelen. Videre kan det være en stor risiko for barn og deres foreldre, og investere penger i advokat eller sakkyndige vurderinger, uten å vite om de får medhold og refundert utgiftene. Vi frykter at det kan skape sosial ulikhet å overlate for mye til private forsikringsordninger, da det forutsetter at folk er i stand til å skaffe seg riktige forsikringer og betale for det.

Barneombudet mener at subsidiaritetsprinsippet bør nyanseres, og håper utvalget tar det med seg i forståelsen av rettshjelpsbehovet, og når fremtidens ordning skal utformes. For eksempel må hjelp fra særskilte rettshjelptiltak (fortsatt) gis dersom personen reelt sett har ett rettshjelpsbehov. Det samme gjelder i vurderingen av om en søker skal få rettshjelp etter unntaksbestemmelsene.

➤ **Hensynet til barnets beste bør lovfestes i rettshjelploven.**

Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og forplikter alle forvaltningsorganer. I alle administrative avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, jf. artikkel 3. Regelen om barnets beste er en selvstendig rettighet for barnet, et grunnleggende juridisk prinsipp og en prosedyreregulering. At det er en prosedyreregulering innebærer at beslutningsprosessen må inkludere en vurdering av mulige konsekvenser (positive eller negative) som avgjørelsen vil ha for barnet. Begrunnelsen for et vedtak må vise hvordan barnets beste er vurdert og fastsatt, og vektet mot andre hensyn.⁹

Forvaltningsinstansene skal alltid vurdere barnets beste i en sak som berører barn, selv om det ikke er uttrykkelig regulert i forvaltningsloven eller særlovgivningen. Barneombudets erfaring er likevel at de ofte ikke gjør det, spesielt hvis det ikke er uttrykkelig regulert i særlovgivningen.¹⁰ Vi mener derfor at prinsippet om barnets beste bør lovfestes i rettshjelploven. Loven bør presisere at fylkesmannen skal vurdere hensynet til barnets beste når de avgjør hvem som skal få rettshjelp etter unntaksbestemmelsene, eller eventuelt andre fremtidige bestemmelser der det er aktuelt. For å sikre at det blir gjort reelle vurderinger, bør loven gi en klar veiledning i hvilke krav barnekonvensjonen stiller til en barnets beste vurdering.

➤ **Utvalget bør legge barnets beste til grunn og gjennomføre en barnekonsekvensvurdering**

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger som berører barn jf. Barnekonvensjonen artikkel 3. For å kunne fastsette og vurdere hva som er best for barn, bør utvalget vite hvordan dagens ordning fungerer, og hvilke konsekvenser eventuelle endringer vil få for barn.

---

⁹ Se FN's barnekomite sin generelle kommentar nr. 14 (2013) bla. avsnitt 6

¹⁰ Se Barneombudets rapport «Uten mål og mening?» elever med spesialundervisning i grunnskolen og «God hjelp til rett tid?» - Gjennomgang av fylkesmennenes behandling av saker i den nye håndhevingsordningen om elevenes skolemiljø - 2018

Barnekonvensjonen artikkel 4 pålegger staten å sette inn alle egnede tiltak for å sikre barnerettighetene. I denne sammenhengen har Barnekomiteen uttalt at ethvert organ innenfor den lovgivende, den utøvende og den dømmende makt «skal anvende prinsippet om barnets beste gjennom en systematisk vurdering av hvordan barns rettigheter og interesser blir eller vil bli berørt av deres beslutninger og handlinger».

For å sikre at barnets beste er et grunnleggende hensyn, anbefaler barnekomiteen at man alltid gjennomfører en konsekvensutredning for barns rettigheter (CRIA). Barnekomiteen utdyper kravene til barnekonsekvensutredninger i generell kommentar nr. 14. Målet er å forutsi hvordan et eller flere forslag påvirker barn og deres rettigheter. Man kan benytte ulike metoder, men som et minimum må man bruke konvensjonen og protokoller som et rammeverk, sikre at utredningene er understøttet av barnekonvensjonens generelle prinsipper (ikke-diskriminering, retten til liv og utvikling, barnets beste og retten til å bli hørt), og ta hensyn til differensierte virkninger av de tiltakene man vurderer. Konsekvensutredningen kan være basert på innspill fra barn, det sivile samfunn og eksperter, relevante departementer, akademisk forskning og dokumenterte erfaringer fra det aktuelle landet eller andre steder.¹¹

Det er spesielt viktig å gjennomføre en konsekvensutredning av forslag knyttet til foreldretvistsaker og barnevernssaker. Disse vil berøre barn i stor grad, men det er usikkert hvordan. For eksempel kan det være til skade for barn at barnefordelingsaker blir tatt inn for domstolen og trekker ut i tid, men det kan også være saker der barns liv og helse er avhengig av at foreldre får hjelp fra domstolen.

Det er også mye vi ikke vet om hvordan dagens ordning fungerer for barn. For eksempel i hvilken grad barn får rettshjelp i saker for kontrollkommisjonen, og hvor ofte barn får egen advokat i foreldretvistsaker. Ikke minst er det viktig å vite noe om hvordan hjelpen oppleves for barna, og hvordan den kan gis på en måte som ivaretar barnets beste.

Barneombudet oppfordrer også utvalget til å kartlegge barns rettshjelpbehov. Dette er viktig for å vite hvilke endringer som er nødvendige og for å gjøre ordningen mest mulig treffsikker.

Særlig om rettshjelp i barnevernssaker og foreldretvistsaker

Dette er saker som har stor betydning for barns liv. Det er viktig å sikre at hjelpen som gis er av god kvalitet og at rettshjelpen er til barns beste.

- Rettshjelperen må ha kompetanse til å ivareta barnets beste. Utvalget bør vurdere å foreslå en godkjenningsordning for de som skal gi fri rettshjelp, på samme måte som for faste forsvarere. Rettshjelperen må for eksempel ha kompetanse i å snakke med barn, kunnskap om barns særskilte behov og hvordan vurdere barnets beste.
- I foreldretvistsaker kan dommeren i særskilte tilfeller oppnevne egen advokat til barnet, for eksempel hvis det er mistanke om vold eller fare for barnets helse.¹² Dette er en viktig rettighet som vi mener må beholdes. Vårt inntrykk er likevel at den sjelden blir brukt. Utvalget bør undersøke dagens praksis og om det er behov for endringer.
- I barnevernssaker har barn som er 15 år og forstår hva saken gjelder (også unntaksvis yngre barn) partsrettigheter og krav på egen advokat i saker for fylkesnemnda. Det samme gjelder saker om atferdsplassering der alle barn uansett alder har krav på

¹¹ FNs barnekomite sin generelle kommentar nr. 14 (2013) avsnitt 99

¹² Barneloven § 61 første ledd nr. 5. jf. Rettshjelploven § 16 første ledd nr 6.

advokat. Dette er saker av stor betydning for barnet og det er viktig at de får rettshjelp i disse sakene.

- Det vil ofte være til barnets beste å løse foreldretvistsaker utenfor domstolen. Rettshjelpsordningen bør skape insentiver som gjør at sakene løses på lavest mulig nivå.
- Samtidig er det noen saker som av hensyn til barnet bør komme raskt inn for domstolen, for eksempel ved rus og vold hos foreldrene. Rettshjelpsordningen må ikke være til hinder for at disse sakene kommer inn til domstolen raskest mulig.
- Utvalget bør vurdere om offentlige rettshjelpskontorer skal gi rettshjelp i foreldretvistsaker og barnevernssaker. Dette gjør det mulig å ha systemer for å sikre barnefaglig kompetanse, og føringer og insentiver for å løse saker tidlig. Advokater har et økonomisk insentiv i at sakene kommer til domstolene. Dette kan komme i konflikt med et ønske om å løse sakene tidlig, og hensynet til barnets beste.

Parallelt med rettshjelputvalgets arbeid skjer det flere prosesser knyttet til foreldretvistsaker, for eksempel arbeidet til familievernutvalget og barnelovutvalget. Barneombudet har blant annet anbefalt flere obligatoriske timer til mekling ved familievernkontoret, og påpekt at advokater og dommere må bidra til at konflikten løses på lavest mulig nivå, for eksempel ved å sende saker tilbake til mekling. Vi tror det er lurt å se disse prosessene i sammenheng, og at rettshjelpsordningen skaper insentiver som peker i samme retning.

Vi håper utvalget tar med seg våre innspill, og ønsker dere lykke til i et viktig arbeid!

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Silje Steinardotter Hasle
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.